

Душко МИНОВСКИ

„
Ni { t o za nas
bez nas

”

Евидентно е дека во изминатиот период, од осамостојувањето до денес, во РМ се води активна социјална политика, особено поради фактот дека се наоѓаме во турбулентен и предолг транзиционен период. Но, исто така, факт е дека најчесто законските решенија, усогласени согласно новите социјално димензионирани односи во општеството, најчесто се "препишувани" од закони на други држави, кои ја уредуваат оваа сфера (најчесто од поранешна СФРЈ).

Сè тоа резултира со несистематизираност и неусогласеност на големиот број понудени законски решенија со реалните потреби на граѓаните, кои се нашле во положба на социјален ризик.

Од изнесеното, а со тенденција да се фокусираме на актуелниот Предлог-закон за заштита на правата и достоинството на лицата со хендикеп, мора да се констатира формалната и фактичката состојба со оваа исклучително вулнерабилна група во РМ. Имено, сите посериозни стручни анализи и реални опсервации укажуваат дека системот и институциите во него, кои досега ги третираа животните и социјалните состојби на овие лица, е повеќе декларативен отколку суштествен и реално адаптивен кон потребите на овие наши граѓани. Поаѓајќи, пред сè, од Уставот на РМ (чл.1 и чл.35), па преку разни декларации за заштита и унапредување на правата на лицата со хендикеп, националната стратегија за изедначување на правата на лицата со хендикеп, одредени поглавја во позитивните закони, кои уредуваат повеќе права и обврски во врска со лицата со хендикеп (законите за социјална заштита, за работни односи, за вработување на инвалидни

кои нашето приклучување кон ЕУ треба да биде мислена именка. Имено, во системот на социјална заштита јасно е прецизирано дека сите лица кои се во социјален ризик добиваат соодветна грижа од Републиката, која се става во улога на "носител на социјалната заштита на граѓаните и обезбедува услови за нејзино остварување"! Оттаму на посочените граѓани им се обезбедува социјална превенција, вонинституционална заштита, институционална заштита, право на социјална помош и здравствена заштита. Конкретно, за да ги потврдиме сериозните констатации ќе се фокусираме на групата на граѓани во социјален ризик - лица со пречки во развојот.

Поаѓајќи од првата мерка за заштита на овие лица: Социјална превенција, може да се забележи евидентната состојба дека освен во некои инцидентни и ретки случаи дефинитивно отсуствува превенирањето на оваа категорија лица. Значи, немаме развиено облици и мерки за спречување на настанување на социјален ризик преку развивање едукативно-советувалишна работа, развивање форми на самопомош и волонтерска работа, без надоместок. "Мртво слово на хартија!" Тука секако треба да се истакне повеќегодишниот проблем, кој го

ЗАКОНСКИ ШТИТ ЗА

лица, за здравствено осигурување, за образование, за пензиско и инвалидско осигурување, за градба и просторно планирање и други правилници), укажуваат дека навидум имаме законски решенија, кои би требало во целост да ги покријат сите сфери на заштита на лицата со хендикеп. Но, реалната состојба покажува дека освен "силниот" законски штит на минатата Влада (со реторика на декларации и безгранични ветувања), а со која максимално се покажувала целата нејзина хипокризија во врска со актуелноста на темата, на теренот во непосредна комуникација со семејствата на лицата со пречки во развојот, како и со самите нив, имаме состојба од која сите што имаат било каков контакт со овие лица, како и сите оние граѓани на РМ кои можеле а не сториле ништо, треба да се засрамат.

Поаѓајќи од социјалниот аспект на третманот и заштитата на лицата со пречки во развојот имаме состојби од

имаат поединци и семејства кои имаат потреба од рано откривање на лица со пречки во развојот; дијагностицирање на проблемот и упатување на категоризација за распоредување и утврдување на видот и степенот на попреченоста (со години се води спор меѓу министерствата за труд и за социјална политика и за здравство за тоа кој да ја формира оваа комисија и воедно да може да ја наплатува стручната услуга), за тоа време семејствата кои имаат новородено дете (кое има пречки во развојот), како и оние кои треба да ги упатат децата на рекатегоризација, мака мачат да ја реализираат оваа законска мерка за да влезат во системот на социјална заштита.

Втората мерка: Вонинституционална заштита, опфаќа право на прва социјална услуга (многу од вработените во гломазниот административен апарат не слушале за ова право, а камоли да го практикуваат), помош на поединец, помош

Реалната состојба покажува дека освен "силниот" законски штит на минатата Влада (со реторика на декларации и безгранични ветувања), со која максимално се покажувала целата нејзина хипокризија во врска со темата, на теренот, во непосредна комуникација со семејствата на лицата со пречки во развојот, како и со самите нив, се забележува состојба од која сите кои имаат било каков контакт со овие лица, како и сите граѓани на Македонија кои можеле а не сториле ништо, би требало да се засрамат.

на семејство, домашна нега и помош на поединец и на семејство, дневно и привремено згрижување и сместување во згрижувачко семејство. Овие мерки и форми на заштита до неодамна воопшто не беа афирмирани и достапни за оваа целна група. Имено, последнава година МТСП има отворено повеќе дневни центри во РМ за дневно згрижување на деца и младинци со умерен и тежок ментален хендикеп. Помошта на поединецот и семејството секако дека е непосреден ангажман на стручните служби при центрите за социјална работа, но тие се во хроничен дефицит на стручен кадар (пред сè, социјални работници) и оптоварени со голем број клиенти, кои се корисници на социјална помош (работноспособни-материјално необезбедени), уште еден генијален изум на "мудрите глави", и оваа категорија граѓани да се третира во центрите за социјална работа (наместо во агенциите за вработување). Исто така, формата на згрижување во згрижувачки семејства, благодарение на "процесот на деинституционализација", даде одредени резултати и поголем број деца со пречки во развојот сместени во институциите (Специјален завод-Демир Капија), се згрижени во овие семејства, но се работи

само за деца, додека предвидената законска можност со оваа форма да бидат згрижени и возрасни лица (дефинитивно похумана од згрижување во институција), е реализирана само преку едно лице на територија на цела РМ. Институционалната заштита опфаќа право на оспособување на работно-производна активност и право на сместување во установа за социјална заштита. Можеби оваа мерка е единствена која во опсегот на своите услуги најмногу ги опфаќа лицата со пречки во развојот.

Право на социјална помош, ова право дефинитивно ги опфаќа лицата кои се во крајно незавидна, пред сè, материјална состојба во семејството. Конкретно за лицата кои имаат пречки во развојот, законодавецот предвидел и практикува заштита по повеќе основи и тоа: постојана парична помош за лица неспособни за работа и социјално необезбедени; паричен надоместок за помош и нега од друго лице; надоместок на плата за скратено работно време поради нега на дете со пречки во развојот; еднократна парична помош или помош во натура и право на домување.

Она што повторно внесува збунувачки елементи во лавиринтот од пропишаните законски акти и нормативи се-

како е одредбата постојаната парична помош (воедно и здравствена заштита преку МТСП), да остварува лице кое е неспособно за работа и е социјално необезбедено. Од таму произлегува дека оваа одредба е во директна спротивставеност со Уставот на РМ, член 35, каде се наведува дека истиот гарантира поддршка на семејствата кои имаат лице со пречки во развојот. Крајно е дискутабилно повикувањето на Законот за семејство (во делот каде што се регулираат правата и обврските меѓу родителите и децата), дека едните со другите, без оглед во каква моментна социоекономска положба се наоѓаат, се обврзани на заемно издржување, па член 23 од Законот за социјална заштита, пропишува дека: "за социјално необезбедено лице се смета лице кое нема приходи или чии приходи по сите основи, како приход на цело семејство, се помали од постојаната парична помош утврдена со овој Закон"!?

Од изнесеното може да се види апсурдноста на практиката во нашиот систем на социјална заштита, лицата со хендикеп да можат да се јават и во улога на единствени лица кои обезбедуваат егзистенција за членовите на нивното семејство, преку своите скромни додатоци

"МРТВО СЛОВО НА ХАРТИЈА"!

за незавидната положба во која се наоѓаат. Од таму и, пред сè, заради севкупната конфузија која се случува во "силната грижа" од страна на државата, за лицата со пречки во развојот, сум ЗА носење на овој Закон, кој конечно ќе обезбеди сублимат на сите потребни мерки, активности и нормативи, а во новосоздадените услови ќе го трасира патот за уставната гаранција-вистинска и препознатлива социјална заштита за овие лица. Исто така, се наметнува и дилемата, дали некој во овој дискутабилен период за сите нас, воопшто се прашал како им е на оние семејни заедници кои со судни маки ги споделуваат сите аномалии на секојдневието, а плус тоа имаат и дете или возрасен член кој има посебни потреби. Во ситуација кога тешко се егзистира со двајца вработени, а камоли со еден (бидејќи другиот е дефинитивно врзан за својот член со посебни потреби), или ниеден, каде е тогаш грижата за поединецот и за семејството, вредности кои ако не се почитуваат и во многу подемократски и побогати држави, истите нема да опстојат како такви. Е, токму затоа почитувани сограѓани, колеги, пријатели и непријатели, "мудри глави", јас сум ЗА овој Закон, бидејќи е генериран, пред сè, од лицата кои го чувствуваат бремето на хендикепот и нивните и нашите права за еднакви можности.